

Od przesłanki do konkluzji

NR 3007

Tomasz Nowak

Od przestanki do konkluzji

Polskie czasowniki wnioskowania

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2013

Redaktor serii: Językoznawstwo Polonistyczne
Bożena Witosz

Recenzent
Magdalena Danielewicz

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – w wersji internetowej

Śląska Biblioteka Cyfrowa:
www.sbc.org.pl

Spis treści

Zaproszenie do lektury	9
----------------------------------	---

I. Część historyczna Dzieje problemu i stan badań

1. Wnioskowanie a poznanie	17
1.1. Wnioskowanie w filozofii umysłu	18
1.2. Czym jest umysł?	18
1.3. Jaki jest umysł?	20
2. Wnioskowanie a rozumowanie	22
2.1. Wnioskowanie w psychologii kognitywnej	22
2.1.1. Jak myślimy?	23
2.2.2. Jak rozumujemy?	23
2.2. Wnioskowanie w logice formalnej	26
2.2.1. Jak klasyfikujemy rozumowania?	26
2.2.2. Jak kwalifikujemy wnioskowania?	29
3. Wnioskowanie a język	32
3.1. Wnioskowanie w semantyce lingwistycznej	32
3.2. Prace teoretyczne i materiałowe	33
3.2.1. Prace poświęcone czasownikom wnioskowania	33
3.2.2. Prace poświęcone spójnikom wnioskowania	40
3.2.3. Komentarze i dyskusje	43
3.2.3.1. Uwagi ogólne	44
3.2.3.2. Uwagi szczegółowe	45
3.2.3.3. Podsumowanie	47
3.3. Opracowania leksykograficzne	48

II. Część teoretyczna Przedmiot i aspekt, cel i metoda

1. Przedmiot i aspekt: co badać?	53
1.1. Przedmiot	53
1.1.1. Znaczenia znaczeń: w kręgu znaków i obiektów	54

1.1.2. Znaczenia wyrażzeń: w przestrzeni modeli, schematów i definicji	57
1.2. Aspekt	59
2. Cel i metoda: jak badać?	61
2.1. Cel	61
2.2. Metoda	62
2.2.1. Programy lingwistyczne: spór o metodę	62
2.2.2. Semantyka strukturalna: od pola do komponentu	64
2.2.3. Fenomenologia lingwistyczna: do świata przez język	69

III. Część materiałowa

Charakterystyka czasowników wnioskowania

1. Klasa czasowników wnioskowania	75
1.1. Czasowniki wnioskowania w perspektywie semantyczno-leksykalnej	76
1.1.1. Struktura atrybutywno-relacyjna czasowników wnioskowania	78
1.1.1.1. Podstawowe relacje semantyczne	80
1.1.1.2. Główne atrybuty semantyczne	87
1.1.1.3. Czasowniki wnioskowania jako operacje epistemiczne i refleksje mentalne	89
1.1.1.3.1. Czasowniki operacji epistemicznych: <i>robić coś z tym, co się o kimś lub o czymś wie</i>	90
1.1.1.3.2. Czasowniki refleksji mentalnych: <i>robić coś z tym, co się wie o tym, czego się nie wie</i>	100
1.1.2. Szkice	126
1.1.2.1. <i>Niewiele myśląc...</i> O czasowniku <i>myśleć o kimś lub o czymś</i>	126
1.1.2.2. <i>Zastanawiające jest to, że...</i> O czasowniku <i>zastanawiać się nad czymś</i>	139
1.2. Czasowniki wnioskowania w perspektywie semantyczno-zdaniowej	148
1.2.1. Struktura predykatowo-argumentowa zdań minimalnych z czasownikami wnioskowania	149
1.2.1.1. Zarys ontologii elementarnej	153
1.2.1.1.1. Podstawowe role semantyczne: <i>agens</i> i <i>obiekt</i>	153
1.2.1.1.2. Elementarne jednostki językowe: <i>ktoś</i> i <i>coś</i> , <i>wiedzieć</i> i <i>zrobić</i>	162
1.2.1.2. Czasowniki wnioskowania w świetle ontologii elementarnej	176
1.2.1.2.1. Podmiot: <i>ktoś, kto coś z czegoś wywnioskował</i>	176
1.2.1.2.2. Przesłanka: <i>coś, z czego ktoś coś wywnioskował</i>	178
1.2.1.2.3. Konkluzja: <i>coś, co ktoś z czegoś wywnioskował</i>	186
1.2.1.2.4. Temat: <i>ktoś lub coś, o kim lub o czym ktoś coś z czegoś wywnioskował</i>	193
1.2.2. Szkice	193
1.2.2.1. <i>Jak myśli Burek?</i> O zwierzętach i ich myślach	193
1.2.2.2. <i>Czy komputer myśli?</i> O maszynach i ich programach	204
1.3. Czasowniki wnioskowania w perspektywie semantyczno-wypowiedzeniowej	221
1.3.1. Struktura tematyczno-rematyczna wypowiedzeń neutralnych z czasownikami wnioskowania	222
1.3.1.1. Wypowiedzenia neutralne z czasownikami wnioskowania	223
1.3.1.2. Kwalifikacja czasowników wnioskowania ze względu na zajmowane miejsce w STR	230

1.3.1.3. Eksplicacja czasowników wnioskowania z tytułu zajmowanego miejsca w STR	233
1.3.2. Szkic. <i>I co z tego wynika...?</i> O wyrażeniu <i>wynikać z czegoś</i>	238
2. Portrety wybranych czasowników wnioskowania	250
2.1. Pole – opozycje i klasyfikacje	250
2.1.1. Opozycje zewnętrzne i wewnętrzne	251
2.1.2. Klasy inferencji i konstatacji	252
2.1.3. Potencje i realizacje w przesłankach i w konkluzjach	254
2.2. Jednostki – hipotezy i analizy	259
2.2.1. Wydedukować z [czegoś _p], że <i>q</i>	262
2.2.2. Wysnuć z [czegoś _p] wniosek, że <i>q</i>	274
2.2.3. Wyciągnąć z [czegoś _p] wniosek, że <i>q</i>	293
2.2.4. Dojść (na podstawie [czegoś _p]) do wniosku, że <i>q</i>	300
2.2.5. Osądzić (na podstawie [czegoś _p]), że <i>q</i>	312
2.2.6. Uznać i wykluczyć (na podstawie [czegoś _p]), że <i>q</i>	317
Zaproszenie do dyskusji	335
Bibliografia	337
Wykaz skrótów	347
Summary	349
Zusammenfassung	350

Zaproszenie do lektury

Przedmiot rozważań w tej książce stanowią predykaty inferencyjne, a już zwłaszcza – pewien szczególnie fascynujący ich podzbiór, mianowicie czasowniki wnioskowania, wzięte pod kątem wyrażanych znaczeń. Tytułowe jednostki zajmują mnie głównie ze względu na swoją zawartość pojęciową, tj. leksykalizowane porcje sensu, a więc właśnie znaczenia: systemowe (potencjalne), synchroniczne (realne) oraz lokalne (polskie). Cel, jaki sobie stawiam, sprowadza się w gruncie rzeczy do skonstruowania reprezentacji znaczeń kilku wybranych czasowników wnioskowania (najważniejszych przedstawicieli w omawianym polu), a ściślej: do sformułowania ich definicji słownikowych (portretów leksykograficznych) w kategoriach składników semantycznych (jako warunków osobno koniecznych, a łącznie wystarczających). Metoda, po jaką sięgam, dociekając znaczeń interesujących mnie jednostek, wpisuje się w program strukturalistyczny i nawiązuje do dwóch bardziej szczegółowych koncepcji: redukcyjnej semantyki składnikowej oraz naturalnego semantycznego metajęzyka (teorie te rozwijają niezależnie od siebie, chociaż w stałym ze sobą dialogu, polscy uczeni, m.in. A. Bogusławski i A. Wierzbicka). Rzecz jasna, w książce ograniczę się jedynie do nakreślenia ogólnej charakterystyki (panoramy) omawianej klasy i sformułowania szeregu wyjściowych hipotez.

Czasowniki wnioskowania – wysoce intelektualne, a przez to zarazem niezwykle ludzkie – są jednymi z najbardziej złożonych i jednocześnie najmniej opisanych wyrażen języka naturalnego. Można wręcz orzec, że właśnie jako takie (ściśle refleksyjne i „bardzo człowiecze”) wpisują się w „koronę ludzkiego umysłu”, którą przyozdabiają wartości: prawda, dobro i piękno – zajmując przy tym najbliższe miejsce po stronie prawdy. W tej rozprawie, na przykładzie wnioskowań, podejmę zatem (w jakiejś mierze) problem naiwnej i potocznej logiki, jaką skrywa w swoim wnętrzu język, którym w mnogości jego zwykłych użyc posługujemy się wszyscy na co dzień.

Czasowniki wnioskowania interesują mnie z kilku zasadniczych powodów: po pierwsze, ze względu na miejsce, jakie zajmują w systemie językowym, po

drugie, pod kątem relacji, w jaką wchodzi z pojęciem wiedzy, i po trzecie, z racji analogii, w jakiej pozostają do zjawiska mowy. Wstępnie też zakładam, że czasowniki wnioskowania stanowią osobny podsystem języka (pole semantyczne), w którym każda jednostka w sposób konieczny realizuje pewną możliwość, jaką przewiduje dla niej przestrzeń logiczna. Pod tym względem zajmujące mnie wyrażenia językowe reprezentują pewne wiązki dyskretnych cech pojęciowych; będę się starał do nich dotrzeć, zarówno uwzględniając relacje między różnymi czasownikami wnioskowania, jak i biorąc pod lupę stosunki między nimi a jednostkami należącymi do innych pól w obrębie tego samego systemu językowego. Zagadnieniom tym, jak również wielu innym, poświęcę kolejne części, rozdziały i podrozdziały...

Niniejsza rozprawa obejmuje, wyłączając wstęp oraz zakończenie, dwie – dość obszerne, a w każdym razie silnie rozczłonkowane – części: teoretyczną i materiałową, które niejako zapowiada (pilotuje) część historyczna, poświęcona dziejom problemu i stanowi obraz badań nad fenomenem wnioskowania. W ten sposób w książce zarysowują się w zasadzie trzy części, obejmujące dalej swoje kolejne działy i rozdziały.

W części historycznej pt. *Dzieje problemu i stan badań* rozpatruję zjawisko wnioskowania w trzech odsłonach: w relacji do poznania, rozumowania i języka, czyli na gruncie: po pierwsze, filozofii, po drugie, psychologii i logiki, oraz po trzecie, najważniejsze, lingwistyki. W rozdziale pt. *Wnioskowanie a poznanie* podejmuję najpierw kluczowe kwestie z dziedziny filozofii umysłu (i kognitywistyki), przytaczając odpowiedzi, jakich udzielano na pytania o to, czym jest oraz jaki jest ludzki umysł. W rozdziale pt. *Wnioskowanie a rozumowanie* interesuje mnie z kolei, co na temat wnioskowań, ogólniej: rozumowań, mają do powiedzenia współcześni naukowcy. W kolejnych podrozdziałach referuję najważniejsze odkrycia, których dokonano w tym względzie na obszarze psychologii kognitywnej (ujmując je w ramy zapytań o to, jak myślimy i jak rozumujemy), oraz najistotniejsze ustalenia, jakie zapadły w tym zakresie na gruncie logiki formalnej (zgrupowane pod interpelacjami na temat tego, jak się klasyfikuje rozumowania i kwalifikuje wnioskowania). W tych dwóch podrozdziałach nacisk kładę głównie na definicje i klasyfikacje rozumowań, a zwłaszcza na miejsce, jakie w ich hierarchii zajmują właśnie wnioskowania. W rozdziale pt. *Wnioskowanie a język* zdaję wreszcie sprawę z tego, w jakim stopniu wyrażenia językowe, które portretują relację wnioskowania, zajmowały dotychczas lingwistów. Szeroko przytaczam oraz obszernie dyskutuję prace teoretyczno-materiałowe: rodzime i obce, jakie poświęcono dotąd czasownikom (oraz spójnikom) wnioskowania, a także, osobno, opracowania leksykograficzne. Naturalnie, ustępy poświęcone dziejom problemu i stanowi badań mają z konieczności charakter ogólny i propedeutyczny.

W części teoretycznej wprowadzam (i poddaję gruntownej wiwisekcji) ontyczne i gnostyczne założenia, jakie przyjmuję w pracy i do jakich będę się sta-

le odwoływał w toku swoich badań. W kolejnych podrozdziałach przedstawiam i rozpatruję: przedmiot, który poddaję badaniu (w związku z czym referuję filozoficzne i językoznawcze koncepcje znaczenia), oraz aspekt, jaki przyjmuję (czyli to, „co” badam), a także: cel, jaki sobie stawiam, oraz metodę, jaką się posługuję (a więc to, „jak” badam). W tym też kontekście podejmuję dyskusję nad obecną kondycją semantyki lingwistycznej, zauważalnie przy tym opowiadając się za określonym sposobem jej uprawiania. (Dzieje współczesnej lingwistyki (semantyki) systematyzuję, opierając się na teoretycznych założeniach koncepcji programów badawczych). Swe preferencje metodologiczne umiejscawiam na obszarze semantyki strukturalistycznej; dalej zatem prezentuję koncepcje, po które podczas badań sięgam, mianowicie: teorię pola i teorię składników, jak również ich istotne filozoficzne rozszerzenie, tj. fenomenologię lingwistyczną.

W części materiałowej wprowadzam dwa porządki dociekań (analiz): ogólny i szczegółowy, w działach zatytułowanych, odpowiednio: *Klasa czasowników wnioskowania* oraz *Portrety wybranych czasowników wnioskowania*. Dział ogólny poświęcam temu, co łączy, a rozdział szczegółowy – temu, co dzieli poszczególne czasowniki wnioskowania w organizowanym przez nie polu. W bloku ogólnym eksponuję więc podobieństwa, a w bloku szczegółowym modeluję różnice, jakie dają się zauważyć (i pozwalają w metajęzyku wyrazić) w klasie *verba inferenti*. Inaczej mówiąc: najpierw poświęcam sporo miejsca ogólnej charakterystyce pola, a dopiero w dalszej kolejności – specyfice wchodzących w jego obręb, odrębnych jednostek (konkretnych czasowników).

W dziale ogólnym poszukuję wspólnych elementów znaczeń czasowników wnioskowania (wziętych jako zwarta klasa: mikropole), analizując relacje, w jakie wchodzi ze sobą na różnych płaszczyznach, np. w zdaniach i wypowiedzeniach. W związku z tym w kolejnych rozdziałach przyglądam się bliżej czasownikom wnioskowania (jako pewnej całości) z trzech semantycznych perspektyw: leksykalnej, zdaniowej i wypowiedzeniowej, a więc uwzględniając kreowane przez jednostki, zdania i wypowiedzi, struktury: atrybutywno-relacyjną, predykatowo-argumentową i tematyczno-rematyczną (w kolejnych odsłonach klasę *verba inferenti* reprezentuje jej hiperonim, czasownik *wywnioskować z [czegoś]_p, że q*).

W rozdziale semantyczno-leksykalnym czasowniki wnioskowania kwalifikuję jako jednostki leksykalne języka, badając ich atrybuty i relacje, w jakie wchodzi z innymi klasami wyrażen. Ostatecznie, opierając się na zarysowanym układzie opozycji, umiejscawiam czasowniki wnioskowania w klasie predykatów operacji epistemicznych oraz w podklasie predykatów refleksji mentalnych, w związku z czym, dalej, ogólnie charakteryzuję te dwa zawierające się w sobie zbiory leksemów jako podstawę, która przygotowuje grunt do opisu znaczeń czasowników wnioskowania. Na tym tle przeprowadzam analizę pojęciową hiperonimów predykatów inferencyjnych – czasowników: *myśleć o [kims]/[czymś]* i *zastanawiać się nad [czymś]_p*.

W rozdziale semantyczno-zdaniowym czasowniki wnioskowania klasyfikuję jako predykaty, które implikują określoną liczbę argumentów (jakim przypisuje się pewne semantyczne funkcje, m.in. role agensa i obiektów: epistemicznego i językowego – w świetle ontologii elementarnej, czyli czterech elementariów: *ktoś* i *coś*, *wiedzieć* i *zrobić*). Na tym tle moją szczególną uwagę poświęcam systemowym i tekstowym uwarunkowaniom swoiście inferencyjnych argumentów: przesłanki i konkluzji, a zwłaszcza relacjom, jakie między nimi zachodzą. W tym też kontekście umiejscawiam nieco luźniejsze dywagacje nad łączliwością czasowników refleksyjnych, w tym: czasowników wnioskowania, z hiponimami rzeczowników w rodzaju: *zwierzę* i *maszyna*.

W rozdziale semantyczno-wypowiedziowym czasowniki wnioskowania kategoryzuję jako wyrażenia, które zajmują w języku i mowie poziomy: przedmiotowy (prymarnie) i metatekstowy (sekundarnie). W tym rozdziale w orbicie moich zainteresowań sytuują się wypowiedzi uwikłane w neutralne konteksty. Wypowiedzenia neutralne, tj. nienacechowane prozodycznie i linearnie, ujawniają bowiem swoistą dla organizujących je predykatów kolejność i hierarchię argumentów (pozycji typowo tematycznych lub rematycznych). W związku z tym argumentuję, że czasowniki wnioskowania, chociaż mogą zajmować w wypowiedzi dowolne miejsce, szczególnie sobie w niej upodobały pozycję rematyczną. Na koniec pochylam się nad relacją, jaka zachodzi między zjawiskami: inferencji i implikacji, jak również próbuję rozstrzygnąć kilka kwestii dotyczących zawartości i sposobów organizowania budowanych paralokucji. W tej perspektywie umieszczam refleksję pojęciową nad znaczeniem wyrażenia *z tego, że p, wynika, że q* oraz stosunkiem, w jakim pozostaje ono do relacji wnioskowania.

W dziale szczegółowym podejmuję problem opozycji, jakie dywersyfikują pole semantyczne czasowników wnioskowania, czyli relacji, w jakich poszczególne jednostki pozostają względem siebie. Na podstawie kilku kryteriów w klasie czasowników wnioskowania wyodrębniam dwie podklasy: inferencje i konstatacje (w określonych ramach umiejscawiam konkretne jednostki). W ostatnim rozdziale konstruuje portrety leksykograficzne kilku wybranych wyrażeń. Kolejno wyodrębniam jednostki opisu, a następnie, przytaczając materiał pozytywny, formułuję wstępne hipotezy oraz eksperymentując z materiałem negatywnym, przeprowadzam analizę pojęciową, której rezultat stanowią wieńczące pracę definicje (paralokucje). Dział szczegółowy poświęcam więc drobiazgowej semantycznej wivisekcji wybranych czasowników wnioskowania. Bogatszy o zgromadzoną wcześniej, ogólną wiedzę na temat całej klasy (w funkcji podstawy porównania), podejmuję na ostatek próbę wydobycia najdrobniejszych pierwiastków (odcieni znaczeniowych), jakie różnicują, w granicach pola, konkretne czasowniki wnioskowania, zob. z [czegoś_p] – że q: *wywnioskować, wydedukować, wysnuć wniosek, wyciągnąć wniosek* i (na podstawie [czegoś_p]) – że q: *stwierdzić, dojść do wniosku, osądzić, uznać, wykluczyć*.

Podstawą materiałową rozprawy są, z jednej strony, słowniki językowe (wyszczególnione w *Wykazie skrótów*), a z drugiej, korpusy tekstowe (zwłaszcza Narodowy Korpus Języka Polskiego). Przykłady użycia, jakie przytaczam, czerpię ze źródeł w całości, czasem jedynie (ze względu na ich rozmiar i w trosce o ich czytelność) poddając je redakcyjnej obróbce. Przede wszystkim jednak, o czym zapewne jeszcze nieraz napomknę, eksponuję (i poddaję pod dyskusję) materiał negatywny, np. konstruuąc odpowiednie testy: przykłady i kontrprzykłady (odwołuję się przy tym zarówno do własnej kompetencji, jak i do wypróbowanych procedur, jakie proponują inni badacze).

* * *

Niniejsza rozprawa zawdzięcza swój ostateczny kształt cennym uwagom, jakie przedstawiła jej pierwsza Czytelniczka (i Recenzentka) – Pani Profesor Magdalena Danielewiczowa (recenzenckie sugestie uwzględniam najczęściej w przypisach; w tym miejscu podejmuję także z niektórymi spostrzeżeniami dyskusję). Za trud wnikliwej lektury pragnę Pani Profesor złożyć wyrazy głębokiej wdzięczności.

Tomasz Nowak

From an assumption to a conclusion
Polish verbs of concluding

Summary

The subject of discussion in this book constitutes inferential predicates, especially their particularly fascinating sub-sets, namely verbs of concluding, with respect to their structure and meanings expressed. The units presented in the title are of interest for the author mainly because of their notional content, that is, lexicalised portions of the sense expressing the system (potential), synchronic (real) and local (Polish) meanings. The aim of the author is to construct a representation of the meanings of several verbs of concluding (the most important representatives in this field), notably, to formulate their dictionary definitions (lexical portraits) in the categories of semantic components (as conditions necessary in separation yet enough in combination). The method the author takes into account when investigating the meanings of the units in question, inscribes into the structuralist programme, and refers to two more specific conceptions: a reductional syntactic semantics and a natural semantic metalanguage (the very theories develop independently despite being in a constant dialogue with each other; Polish researchers: A. Bogusławski and A. Wierzbicka among others). In his book, the author constraints himself to outlining a general characteristic (panorama) of the class under investigation, and formulating a series of starting hypotheses.

Tomasz Nowak

**Von einer Voraussetzung zu einer Konklusion
Polnische Verben der Folge und der Folgerung**

Zusammenfassung

Zum Forschungsgegenstand des vorliegenden Buches werden Prädikate der Schlussfolgerung, und besonders deren Teilmenge, d.i. Verben der Folge und der Folgerung, die hinsichtlich ihres Aufbaus und ihrer Bedeutung betrachtet werden. Der Verfasser beschäftigt sich mit diesen Verben vor allem wegen ihres Bedeutungsinhaltes und Bedeutungsumfangs, also: ihrer systemhaften (potentiellen), synchronischen (wirklichen) und lokalen (polnischen) Bedeutungen. Der Verfasser beabsichtigt, die Bedeutung von einigen ausgewählten Verben der Folge und Folgerung (deren wichtigsten Vertreter auf dem Forschungsgebiet) zu präsentieren und deren Wörterbuchsdefinitionen (lexikografische Bilder) in semantischen Kategorien (als getrennt – notwendige, und insgesamt – ausreichende Voraussetzungen) zu formulieren. Die von ihm angewandte Methode gehört zum strukturalistischen Programm und bezieht sich auf zwei detaillierte Konzepte: Reduktionssemantik der Bestandteile und natürliche semantische Metasprache (beide Theorien entwickeln sich unabhängig voneinander, obwohl sie von polnischen Wissenschaftlern, u.a.: A. Bogusławski und A. Wierzbicka ständig miteinander konfrontiert werden). In seinem Buch beschränkt sich der Verfasser darauf, allgemeine Charakteristik der genannten Verbklasse zu schildern und eine Reihe von Hypothesen aufzustellen.

Redaktor
Katarzyna Więckowska

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Łamanie
Grażyna Szewczyk

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2158-5

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 22,0. Ark. wyd. 26,5. Papier offset.
kl. III, 90 g Cena 32 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c., M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław